

Delavska Pravica

Glasilo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek pop.; v slučaju praznika dan poprej — Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva c. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo || Posamezna številka Din 1.—. ~ Cena: za 1 mesec Din 4.—, za četrt leta Din 10.—, za pol leta Din 20.—; za inozemstvo Din 7.— (mesečno) — Oglasi: po dogovoru || Oglasi, reklamacije in naročnina na upravo Delavska zbornica, Miklošičeva cesta 22, L. nad. Telefon 2265. — Štev. čekovnega računa 14,900

Delavec

Če slišimo besedo delavec, si predstavljamo pod tem pojmom osebo, ki je zaposlena pri tem ali onem delu; osebo, ki si mora pridobivati sredstev za preživljanje z lastnim delom. Toda tako pojmovanje je meščansko, kapitalistično. Take vrste delavci ne zaslužijo tega imena. So navadni garači, istovrstni z delovno silo živali. Take vrste delavce želijo podjetniki in nositelji kapitalističnega družabnega reda.

Mi pa razumemo pod pojmom delavca vse kaj drugega. Delavec je kot delovna sila zaslužjen. Kot delovna sila se ne more izživljati in uveljavljati kot človek. Zato se mora boriti za svoje človeško dostojanstvo. Borba za človeško dostojanstvo pa je borba za

V kapitalističnem je namreč izključeno, da bi mogel priti delavec do svojih pravic, zlasti pa do glavne pravice — da bo v družbi res človek.

— to je glavno poslanstvo delavca. In le tisti, ki se zaveda tega poslanstva, zasluži ime delavca — stvaritelja. mora biti visoko moralna, v skladu z vsemi naravnimi in nadnaravnimi pravicami človeka.

Kapitalistični družabni red je nemoralen, zato v nasprotju z vsemi naravnimi in nadnaravnimi pravicami človeka. Sam nemoralen in skvarjen, kvari in zastruplja z vsemi mogočimi sredstvi, ki jih ima v obilici na razpolago, vse človeštvo. Tudi delavca. Zato je izginil smisel za te najosnovnejše in najvažnejše temelje človeške družbe tudi v delavskih vrstah. Zaradi tega je prvi pogoj, da bo moglo delavstvo izvršiti svoje poslanstvo v blagoslov sebi in človeški družbi, da prične delavec izklesavati in poglobljati svoj značaj. Vse napake in navlake, ki so jih nagromadili na njega kapitalistični učeniki in učenjaki, med te spada tudi framonstvo, mora izginiti. Delavec mora biti prost vseh predsodkov, pred seboj mora imeti le svoje poslanstvo.

Ta naloga ni lahka. Potrebne so žrtve, samozatajevanja, lastni jaz mora popolnoma stopiti v ozadje, ideja, poslanstvo mora biti edina vodilna luč. Ko bi bilo le nekaj, le desetina takih značajev, kako bi se naenkrat dvignila duhovna moč delavstva! Delavstvo je danes v splošnem tako malodušno, obupano, malenkostno, plen raznih voditeljev, nesamozavestno, neborbeno le radi svoje duhovne zamegljenosti. Vsem nam je jasno, da mora biti delavstvo borbeno, udarno. Ni dovolj, da krivice čuti, proti njim se mora boriti. Sicer je suženj, ne pa delavec. To spoznanje, ta borbenost, ta odločnost pa izvira edino iz duhovne sile.

Ako bo delavstvo ustvarilo to silo, mu

Borba jeseniških kovinarjev končana

Jesenice, 29. aprila 1934.

Pogajanja so se zadnjih štirinajst dni nadaljevala vsak dan. Predzadnji teden so se vršila po večini za tovarno na Javorniku. V glavnem je ostalo neizpremenjeno. Naredili so se popravki in to v dobro delavstvu. Prvotni predlog tovarne za znižanje je bil v celoti odbit. Nadaljevalo se je z razgovori za obrate na Savi, kjer se prej ni našlo sporazuma. V sredo zadnjega tedna pa so se obratne razprave zaključile. Po vseh teh številnih razgovorih, ki so trajali dva polna meseca, pa je kljub vztrajnosti delavske delegacije, s katero so jih vodili, ostalo spornih še 14 točk. Te naj bi se reševalo na zaključnih razgovorih v Ljubljani. Tako je bilo prvotno določeno. Sklep pa se je izpremenil in so se vršila zaključna pogajanja doma na direkciji. Za tovarno so bili prisotni: Gen. ravnatelj Noot, teh. ravnatelj Dostal in prokurist dr. Obersnel. Delavsko zastopstvo je ostalo neizpremenjeno. Prva razprava se je pričela takoj v četrtek in je trajala od 3 popoldne do pol 11 zvečer neprekinjeno. Potekala je mestoma zelo burno. Obe stranki sta odločno branili svoje interese. Zaključilo se je že 12 točk ugodno za delavstvo. Pri predlogu tovarne »izjemni sporazum« pa bi se pogajanja kmalu razbila. V tem predlogu si je tovarna hotela zagotoviti možnost revizije akordnih določb v slučaju, ako bi ji radi inozemskega dumpinga, valutarnih izprememb, carinskih privilegijev itd. bila vsiljena borba v prodajnih cenah. Delavska delegacija se z delavstvom vred v polni meri zaveda, da z družbo stoji in pade, ter je tudi v tehničnih dokazanih nevarnih slučajih vedno pripravljeno voditi razgovore za prehod, vendar pa ne more pristati, da se tako besedilo vnese v kolekt. pogodbo, ker se pač ne more otresti strahu, da se tak člen ne bi morda po nalogu kakih drugih sil, zlorabljal delavstvu v škodo. Iz tega razloga je delegacija ta predlog zavrnila. Vztrajalo pa je na predlogu z vso močjo zastopstvo tovarne. Podkrepiła je predlog z dodatkom, ako se to ne vnese v kol. pogodbo, tedaj veljavnost pogodbe ne more biti enoletna kakor bi sicer bila. Delavstvo je bilo postavljeno pred težko preizkušnjo: Ali enoletno veljavnost pogodbe, ki bi garantirala miren prehod zime ali pa ta nevarni člen. Brez vsakega zaključka so se razgovori o teh predlogih na predlog tovarne ta večer zaključila, s pripombo, da se nadaljujejo naslednji dan. Drugi dan se je vršilo takoj zjutraj posvetovanje z organizacijskimi zaupniki vseh treh organizacij. Nato so se pogajanja nadaljevala. Sredi najbolj živahnega posvetovanja pa prihite obratni zaupniki z novico, da je delavstvo ustavilo delo ter

je zbrano pred pisarno. Vrnilo se je pa takoj na delo, ko so zaukazali predstavniki organizacij. Pozneje se je ugotovilo, da so neki tajni elementi raztrosili med delavstvo napačne vesti, katerim je že itak razburjeno, radi dolgotrajnega razpravljanja nasledlo. K temu vprašanju se bomo še povrnili. Delavski voditelji so takoj slutili, da bo ta neprijeten dogodek imel k nadaljnim zaključnim razgovorom neugoden vpliv. In res. Namesto razgovora o pogodbi ostra debata o incidentu. Delegacija je zagotovila ravnateljstvu, da bo z vso močjo sodelovala pri iskanju krivcev. Predlog delavskih zastopnikov kot sklep skupnega posvetovanja zaupnikov je bil gladko odklonjen. Stavilo se je na lastno pest še pet drugih predlogov, a vse zaman. Podjetje je izjavilo, da se na tak način ne pusti od nikogar terorizirati. Razprava se je zaključila brez vsakršnega rezultata. Zvečer se je ponovno vršilo posvetovanje z zaupniki, ki je trajalo pozno v noč. Drugi dan se je razgovor za pogajanja nadaljeval. Ob 11 se je dosegel sporazum, s katerim se je več ko po enoletnem brezpravnem stanju uredilo kolektivno razmerje. Delavstvo je pristalo na šestmesečno veljavnost kolekt. pogodbe in šesttedenski odpovedni rok, ki ga lahko podasta K. I. D. in vse tri strokovne organizacije sporazumno. Ako pa bi se v tem času pogodba ne odpovedala, se podaljša odpovedni rok na dva meseca. Skušalo se bo veljavnost doseči s pomočjo dodatnih sporazumov, gen. ravnatelj Noot pa je tudi podal izjavo, ako ne nastopijo večje izpremembe, se od strani tovarne pogodba ne bo odpovedala. Naj bo kakorkoli, delavstvo se pač mora zavedati, da mora biti pripravljeno braniti svoje pravice vsak čas, pa naj bo to tudi meseca januarja. Petkov dogodek pa naj bo za vsakogar preizkušnja, da vsaka nediscipliniranost nosi svoje posledice. Ako bi tega ne bilo, bi se našim predstavnikom gotovo posrečilo uveljaviti predlog za daljše trajanje pogodbe. Moremo pa kljub temu pribiti veselo dejstvo, da se je delavstvo do tega dogodka obnašalo disciplinirano, kar je gotovo precej pripomoglo do tako za delavstvo ugodnega zaključka. Vsi predlogi za znižanje so bili umaknjeni, delavstvo je obdržalo svoje zaslužke v neokrnjeni višini. Delavstvo lahko s ponosom ugotovi, da je doseglo to samo zato, ker je organizirano ter ve ceniti moč enotne fronte, kadar nastopi vprašanje kruha.

Kolektivna pogodba bo dana v tisk. Tak je sporazum. Omogočeno bo na ta način slehernemu delavcu, da jo nabavi. Cena zaradi velike naklade ne bo velika. Bolj ko bo delavstvo poznalo njeno vsebino, bolj se bo ista izvajala.

bo vse drugo navrženo. Iz te sile bo prišlo spoznanje, da je mesto njegovega udejstvovanja le v skupnosti, da je korist splošnosti nad koristjo poedineca; da more postati pravi delavec le s pomočjo delavske strokovne organizacije; da se mora izobraževati, da mora zajemati svojo dušno hrano le iz delavskih kulturnih ustanov, iz svojega časopisja, da mora poznati delavsko socialno zakonodajo, z eno besedo zanimati se mora za vse pojave, ki so v skladu z delavskim vprašanjem.

Presodimo, če in v koliko smo torej de-

lavci. Če zapazimo v sebi kake stranpiti, kake izrodke, na delo! Delavca moramo namreč pričeti ustvarjati v sebi. Ako bo živel v nas ves in resnični delavec, bo izžareval iz nas tudi na druge. Oči se bodo odprle, prišlo bo spoznanje, zakaj morajo biti razne žrtve in zakaj ravno iz teh žrtev vstajajo temelji za novo, na naravnih in nadnaravnih temeljih slonečo človeško družbo in zakaj je delavec najbolj in v prvi vrsti poklican, da se bori in gradi to družbo. Naše geslo bodi:

Postati hočemo pravi, resnični delavec!

Rudarski zaupniki zborujejo

Občni zbor II. skupine rudarske zadruga se je vršil letos dne 29. aprila ob 9 v prostorih Celjskega doma v Celju.

Navzočnih je bilo 83 delegatov iz vse Dravske banovine, in to od 22 podjetij, ki spadajo v delokrog ljubljanskega rudarskega glavarstva.

Predsednik Franc Pliberšek otvoril občni zbor, ugotovil sklepčnost in pozdravi navzočne.

Nato sledi čitanje zapisnika, kateri se prečita in odobri. Pri volitvah v načelstvo so bili izvoljeni sledeči delegati: Pliberšek Franc, Keše Ivan, Krautberger Anton, Bedenik Ivan in Raušer Anton. — Namesniki: Košak Franc, Arlič Anton, Hribernik Ivan, Zaman Franc in Prosenec Anton.

Odbor se je konstituiral tako, da ostane v bodoči funkcijski dobi pokrajinski načelnik II. skupine dosednji predsednik Pliberšek Franc. Ker je iz njegovega delovanja razvidno in se lahko sodi tudi po pohvalnih izjavah delegatov, da je on res zmožen in pripravljen zastopati delavske interese in braniti njihove pravice, je občni zbor njegovo ponovno izvolitev z navdušenjem sprejel.

Pračun za l. 1934. se je znatno znižal, ker so zaradi stalnih redukcij po revirjih znižani tudi dohodki, da smo tako prišli v ravnovesje z izdatki in dohodki. Upati pa je, da nam bo tu priskočila na pomoč tudi Delavska zbornica s kako subvencijo, kar smo jo tudi zaprosili.

K vsaki točki dnevnega reda je sledila živahna debata. Iz vsega tega je bilo razvidno, kako žalosten položaj preživlja danes rudarsko delavstvo, in to posebno še po gotovih revirjih, kjer podjetniki dolgujejo delavcem njihove krvavo prishuzene plače kar po 2 do 3 mesece. — Naveden je bil tudi slučaj, da pri nekem rudniku dolgujejo delavcem hranarino že od decembra lanskega leta naprej. To je škandalozno.

So namreč tudi podjetja, ki ne vrše svojih obveznosti napram socialnemu zavarovanju, ter glavni bratovski skladnici ne pošiljajo v redu niti tega, kar so že delavcem odtegnili. V tem pogledu se je iz tega občnega zbora zaprosilo pristojno rudarsko glavarstvo, da napravi v takih zadevah enkrat red.

Zaprosilo se je tudi merodajne činitelje v Belgradu, da se čimprej uzakoni osnutek fonda za sanacijo bratovskih skladnic, v katerega naj bi plačevala podjetja po 2% bruto dohodkov od producirane tone, bodisi to od premoga ali od katerekoli rude. V tem bi bila znatna pomoč bratovski skladnici, ki je zaradi večnih redukcij in vedno naraščajočemu staležu upokojencev zopet v zelo težkem položaju. Če tu ne bo v doglednem času izdatne pomoči, se je bati zopetnega znižanja pokojnin, ker delavstvo pri tolikem praznovanju sploh ne prenese večjih socialnih davkov. Kako se bo končno ta zadeva rešila, je danes še uganka.

Nato je poročal predsednik Pliberšek o uspehih delavske deputacije v Belgradu zaradi državnih dobav od TPD. Nameravalo se je namreč TPD s l. majem reducirati 50% dosedanjih naročil ter iste prenesti na ostale državne in druge konkurenčne rudnike. Na prošnje in dokaze delavske delegacije pa se je obljubilo, da bo v bodoče ostalo še pri starem.

Občni zbor Trgov. boln. in podpor. društva

Tiho in neopaženo, da bi skoraj pozabili nanj, se je približal dan občnega zbora trg. bol. in podpornega društva. Vodstva strokovnih organizacij so se poizkušala med seboj sporazumeti, da sestavijo skupno kandidatno listo, vendar je bilo opažati pri eni izmed organizacij, da nima resnega namena skleniti sporazuma. To smo mogli sklepati iz tega, ker je hotela posvetovanja zavleči na predzadnji dan, da s tem drugim organizacijam vsled pomanjkanja časa onemogoči postavljanje svojih list. Kot predvidevano, na tem sestanku, ki se je vršil predzadnji dan, do sporazuma ni prišlo, kajti s ponudnim številom odborniških mest se pri vsej naši skromnosti nikakor nismo mogli zadovoljiti. Vsled tega je bilo za nas takoj jasno, da moramo na občnem zboru nastopiti samostojno. Poudarjamo ob tej priliki, da v splošnem nismo prijatelji kompromisov, ako pa ima od slednjih koristi celokupno članstvo, tudi nanje pristanemo.

Da se ne ponovi žalostni slučaj razcepljenosti nameščenskih vrst, organiziranih v obeh krščanskih strokovnih organizacijah, sta sklenili naša organizacija in »Društvo združenih zasebnih in trgovskih nameščencev«, da nastopimo enotno ter postavimo skupno kandidatno listo. Omenjamo, da

Pogodba še ni sklenjena, upati pa je, da bo to tekom 14 dni urejeno.

Sprejete in odposlane so se z občnega zbora tudi naslednje resolucije:

RESOLUCIJA

Delavski zbornici v Ljubljani.

Rudarski delegati II. skupine Rudarske zadruga, zbrani na občnem zboru dne 29. aprila 1934 v Celju, soglasno sklenejo predložiti Delavski zbornici v Ljubljani sledeče:

Iz priloženega poročila o delovanju II. skupine Rudarske zadruga je razvidno, da delavski zaupniki II. skupine vztrajno vršijo v sedanjih najhujših časih svoje zaupniške dolžnosti.

Za silno težko borbo, ki jo vodijo delavski zaupniki za obrambo že pridobljenih pravic rudarskega delavstva, so potrebni veliki duševni napori celokupnega zaupniškega zbora, kakor tudi posameznika.

Zato zahtevajo rudarski zaupniki od vodstva II. skupine, da se po vseh rudnikih z večjim številom zaupnikov izvedejo zaupniški tečaji.

V rudnike z manjšim številom zaupnikov bi se semtertje (recimo mesečno) pošiljali navodila za pouk zaupnikov in njihovo praktično uporabo.

Uvedlo bi se vrhu tega še obvezno mesečno dopisništvo.

Nam ni treba posebno poudarjati, kaj pomeni dober in delaven zaupnik za delavstvo, ker vemo, da Delavska zbornica kot delavska ustanova zna sama ceniti delo in požrtvovalnost delavskih zaupnikov, pripominjamo samo to, da če je kdo potreben duševnih sil, potem jih je potreben zaupnik.

Brez denarnih sredstev tudi vsa požrtvovalna idealnost delavskega zaupnika ni dovolj podkrepjena.

Mi plačujemo v to svrhu v II. skupino skromna sredstva 1 Din mesečno, ki se tudi krčijo od leta do leta vsled redukcije rudarskega delavstva, katera se pa v polovičnem iznosu uporabljajo še za podpore.

Rudarsko delavstvo plačuje, kakor ostalo delavstvo, razmeroma visoke prispevke za Delavsko zbornico, zastopstvo se pa vrši, vsaj v večjem obsegu, v lastnem delokrogu. Mi s tem ne podcenjujemo zastopstva Delavske zbornice, ki je in mora ostati in katera je tudi s subvencijami priskočila na pomoč II. skupine.

Ker občni zbor II. skupine smatra nujno potrebno izvedbo zgoraj navedenega in je nadaljnja obremenitev članstva II. skupine iz razlogov že itak neznosnih odtegljajev nemogoča zato se soglasno sklene, da se zaprosi Delavsko zbornico za delitev prispevkov Delavske zbornice, in sicer 0.75 Din, v korist II. skupine vsakega mesečnega prispevka, ki ga plačajo člani II. skupine Rudarske zadruga Delavski zbornici.

Predvidevamo, da bo Delavska zbornica upoštevala važnost izvedbe sklepov občnega zbora II. skupine Rudarske zadruga.

Celje, dne 29. aprila 1934.

Resoluciji kr. banski upravi in ministrstvu za socialno politiko priobčimo prihodnjič.

njim strahu, ker bodo pošteno delali. Po številu zanje oddanih glasov bi pa sodili, da jim je zmanjkalo somišljenikov in je le vsled tega izostala lista kandidatov za nadzorstvo.

Poslovnih poročil, ki so bila podana na občnem zboru, ne bomo obravnavali, ker je to storilo že dnevno časopisje. Pač pa bi bili mnenja, da naj bi bodoči odbor že v pričetku občnega zbora navzočemu članstvu razdelil tiskana poročila in bi se omejil le na pojasnjevanje. S tem bi bilo udeležencem omogočeno poročila točneje premostriti, kajti pri ustnem poročilu je nemogoče slediti številkam in se lahko to ali ono vsled nemirov presliši. To bi imelo tudi to prednost, da bi preostajalo več časa za debato, ki je vsled bojazni, da se občni zbor preveč ne zavleče, skoraj odpada.

Ne vemo, kako si je uprava predstavljala glasovanje z dvigom rok, kajti tak način glasovanja pri tako mnogobrojni udeležbi izključuje vsako kontrolo. Vsled tega bi uprava morala že vnaprej storiti vse predpriprave za glasovanje z listki, ki naj bi jih prejeli udeleženci že pri prihodu. Ob tej priliki naj bi se vršila tudi kontrola nad udeleženci, če so vsi člani višjega zavarovanja. Iz neumljivih razlogov pa je ta kontrola izostala, kar smatramo za veliko pogrško. Nerazumljivo se nam tudi zdi, zakaj je moralo članstvo ponovno z glasovanjem odločati, kako naj se voli in imeli smo vtis, da si nekateri volitev z listki ne želijo.

Začudenje vseh, ki so se udeležili občnega zbora, pa je vzbudil volivni rezultat, ki je znašal 594 oddanih glasov, dočim je predsednik g. Klinar v začetku glasovanja konstatiral, da je glasom popisa navzočih le 368 udeležencev. Število 594 dá marsikaj misliti in smo uverjeni, da bi rezultati list izgedali vse drugače, ako bi uprava na občnem zboru vpeljala kontrolo članstva in glasovnic na način, ki smo ga v začetku omenili. Volivni rezultat je izpadel takole:

Za listo Združenih krščanskih nam. in Savez privat. nam. Jug. je bilo oddanih 201 glas, dobila je 5 odbornikov in 3 v nadzorstvo.

Za listo Zveza društev priv. nam. pa 359 glasov in je dobila 10 odbornikov in 5 članov v nadzorstvo.

Za listo »DISOPA« je bilo oddanih 27 glasov in je dobila 1 odbornika.

Razveseljivo je dobljeno število glasov, v katerih vidimo uspeh skupnega nastopa obeh kršč. nameščenskih organizacij.

★

Zahvala našim ljubljanskim članom!

Za Vašo udeležbo in poverjeno nam zaupanje na občnem zboru Trgovskega bolniškega in podpornega društva izrekamo vsem ljubljanskim članom svojo zahvalo. S svojim nastopom ste nam izrazili zaupanje, katero vam bomo poizkušali povrniti z delom, ki bo v omenjeni instituciji v korist našemu članstvu.

Strokovna zveza priv. in trgov. nameščencev v Ljubljani.

Nameščenci

Iz organizacije.

Vse člane in članice opozarjamo, da naj se v slučaju boleznih ali brezposelnosti obrnejo na odbor radi podpore. Ker je tukaj podporni fond, naj v potrebi vsak išče pomoči tam, kamor prispeva sam. Vsak stvaren slučaj se bo radevolje vpošteval, da se pomaga tam, kjer je potreba najbolj nujna. Za dokaz je treba poslati odrezek OUZD koliko časa je dotični član болоval.

Priporočamo pa tudi onim članom, kateri še ne plačujejo v podporni fond, da se prijavijo, v kateri razred želijo prispevati, da si na ta način zagotovijo pomoč, kadar bodo v potrebi. Če komu ni znan pravilnik podpornega fonda, mu istega v izvlečku takoj pošljemo.

Zadnje mesece je pristopilo v našo organizacijo nekaj članov in članic, a jih je še mnogo, ki niso organizirani, pa jim tudi organizacija ni znana. Zato vsi člani na agitacijo! Pridobivajte novih članov. Pišite, da vam pošljemo pristopne izjave.

Iz organizacije

Naše delavstvo je praznik dela 1. maja praznovalo s tem, da so se skoraj po vseh skupinah vršile v župnih cerkvah sv. maše za pokojne tovariše. V kolikor so bili delavci prosti, so šli ven v naravo. Mislimo, da lepše nismo mogli počastiti praznika dela kot s spominom na naše pokojne borce.

Viničarski vestnik

Opozorilo članom, kateri še dolgujejo članarino za meseca marec in april, da se njim v juniju ne bo več naročil časopis, ako ne bodo poravnali članarine. Opozorjamo vse tiste, kateri se izgovarjajo, da nimajo denarja za članarino, naj plačajo vsaj 6 Din mesečno, toliko, da so vsaj člani in da dobivajo naš časopis. Časopis je obenem jako važen vzgojitelj naše mladine, katera danes najbolj pogreša ravno delavske vzgoje. Torej vsaj šest dinarjev mesečno, kdor ne zmore več. Pa tudi tiste, ki se izgovarjajo, da pozimi nimajo niti toliko dohodkov, da bi članarino v redu plačevali, opozarjamo, da se poslužijo letnega plačevanja v dvojnem mesečnem znesku, da bodo pozimi prosti vsake članarine. — Načelstvo.

Umrla je tov. Paulič Terezija, rojena l. 1886, članica skupine v Gor. Radgoni. Ker je bila mlajša kakor 50 let, redna članica posmrtnskega sklada pa že nad dve leti, je v smislu pravilnika pripadala podpora njenim svojcem v vsoti 1000 dinarjev (en tisoč), katera se je tudi izplačala. Tako bomo sedaj pobirali že 31. slučaj. — Tovariši, mnogo vas je še, ki ne polagate zadostne važnosti posmrtnskemu skladu in ste: ali v velikih zaostankih s to članarino, ali pa sploh niste še člani posmrtnskega sklada. Samo sebi delate s tem največjo škodo, ko vendar moramo enkrat vsi umreti in bodo svoji gotovo potrebni pomoči. Vinogradniki in drugi kapitalisti vam ne bodo pomagali, razen v izjemnem slučaju samo z občinsko nepobarvano rakvijo. Zdaj je čas, da poskrbite za dostojen pogreb vseh svojih družinskih članov, starih in mladih in za pokritje vseh velikih stroškov, ki so s tem združeni, da plačujete redno prispevke v posmrtnski sklad. Kjer si djal, boš lahko vzel, če si dal, boš tudi dobil! Tako prihranjen denar je več vreden, kot na novo prisluzen. Vsi v posmrtniski sklad! — Načelstvo.

Organizacija

Redni občni zbori se vrše dne 10. maja po rani službi božji za skupine Svetinje v prostorih posojilnice, dne 13. maja za skupino Ljutomer ob pol 8 v katoliškem domu v Ljutomeru, dne 27. maja pa za skupino Zavrč po rani sv. maši v stari šoli. Dolžnost članov in viničarjev vsepovsod je, da se občnega zbora polnoštevilno udeležijo, dolžnost odbornikov pa, da svoja poročila za občni zbor povsem točno in najbolje pripravijo.

Viničarske komisije

V Ivanjkovcih sta bili dne 27. aprila kar dve razpravi. V prvi je komisija obsodila posestnika Heric Franca z Murskega polja, da mora bivšemu viničarju tov. Cimermanu Petru izplačati 28 dnin po 10 Din, vsoto 280 Din, 3 in pol dnine po Din 7.50 ali vsoto Din 26.25, potem 12 mlavečskih dnin po 2 Din ali 24 Din, za 45 kg ovsu Din 56.25, za 96 litrov jesiha pa 96 Din, za štiri vreče 40 Din in nagrade za dve leti od dva in pol oralnega vinograda 500 Din. Skupaj vsoto Din 1020.50.

V drugi razpravi pa je obsodila Pitter Otokarja, vinogradnika iz Češkoslovaške, ki ga je pri razpravi zastopal njegov oskrbnik g. Dajcar Peter, da se mora viničarju Hergu Avgustu takoj izplačati odtegnjeni denarni zaslužek 143 Din kot mesečno plačo in da se mu mora povrtni tudi vse dosedaj odtegnjeno mleko v količini 145 litrov. Viničar ima pismeno pogodbo za vse svoje prejemke, ki se mu med viničarskim letom ne smejo spreminjati. Komisiji je predsedoval g. Kociper. Viničarja pri obeh razpravah pa je zastopal tajnik zveze tov. Rozman Peter. Živela borba in pravica!

Stavbinski delavci

Slov. Bistrica, Kamnolom v Zg. Bistrici zaposluje nekaj nad 20 delavcev, kamnolom je banovinski. Naj nam bo dovoljeno, da nekoliko pobjasnimo razmere delavstva v tem kamnolomu.

Delavci že šest mesecev ne prejemajo svoje plače v denarju, ampak se jim daje akontacija na zaslužek v bonih, naslovljenih na kakega trgovca v Slov. Bistrici. Lahko si predstavljamo, da je delavstvo s tem pri trgovcih izpostavljeno raznim zlorabam s tem, da morajo blago dražje plačati in da je isto po navadi še slabše. Delavec si tako ne more svobodno izbirati in nakupovati svojih potrebščin, kakor če bi prejemal plačo v gotovini.

Čudno je tako postopanje. Pri privatnih podjetjih je tako izplačevanje protizakonito. Zato se nam čudno zdi, da delavstvo, ki je vendar zaposleno pri banski upravi, ne prejema svojega zaslužka tako, kakor mu po zakonu pripada. Želeti bi bilo, da se to čudno postopanje čimprej uredi tako, da delavci dobe svoj zaslužek izplačan po zakonitih predpisih, t. j. v denarju.

Naša mladina in obrtno šolstvo

Vzdrževanje strokovno nadaljevalnih šol

S 15 do 20 milijoni dinarjev bi se dalo organizirati v naši državi dobro strokovno nadaljevalno šolstvo. Ta vsota ni tako velika, da bi se je ne dalo tako osigurati, da bi bilo naše strokovno nadaljevalno šolstvo oproščeno od slučajnih podpor. Ako je zakon odredil, da so glavni vzdrževalci občine, subsidiarni vzdrževalci pa banovine in ministrstvo trgovine in industrije, bi morala uredba računati s tem, da občine v nobenem primeru niso v stanu tega šolstva v celoti vzdrževati in bi moralo že odrediti na kak način in v kaki višini naj se dodeljujejo subsidiarne podpore. Zato bi morala računati uredba s subvencijami višjih upravnih enot kot s pravilom. Treba bi bilo v uredbi določiti, kakšen znesek naj prispevajo za šole banovine in država. Poudarjamo, da predvideva zakon kot subsidiarnega podpornika tudi državo, med tem ko osnutek uredbe to dolžnost omejuje.

Vse to bo imelo za posledico, da bodo odvisne strokovno nadaljevalne šole dalje od milodarov, kar je za šolstvo, ki ga predpisuje zakon kot obligatorično, popolnoma nelogično. Ponižujoče je za to šolstvo in za upravne strokovno nadaljevalnih šol, da morajo prositi povsod za prispevke in da ne vedo nikoli za gotovo, ali bodo mogli svojo šolo bodočee leto vzdržati ali ne. V tem oziru uredba ničesar ne spreminja. Stvar s tem ne postaja rešena, če se nalaga v teoriji glavno breme za občino, tudi če se v naprej ve, da so finančne razmere mnogih občin take, da tega bremena same ne morejo nositi.

Posledica sedanjega načina finansiranja je, da je dotirano naše šolstvo zelo neenakomerno. Medtem ko imamo šole, ki stoje finančno zadovoljivo, imamo na drugi strani šolske uprave, ki plačujejo

učiteljstvo po 5 do 7 Din na uro, a dolgujejo učitelju često še ta honorar. Je znak velikega idealizma, da imamo strokovno nadaljevalne šole, ki tudi pod takimi pogoji še obstojajo. Mnogo drugih pa je, ki so bile zadnja leta radi takih in slinih težav ustavljene. V oči pada velika postavka, ki jo dobiva strokovno nadaljevalno šolstvo na šolah v Dravski banovini od šolarine. Za šolarino bi bila edina v zakonu utemeljena podlaga v tem, da so dolžni prispevati po zakonu učni gospodarji za učila. Če so naše informacije točne, pa pri nas šolarine v pretežni večini primerov ne plačujejo učni gospodarji, temveč vajenci sami. (Podčrtali mi.) Ni pomisleka, da bi plačevali tako šolarino starši premožnih vajencev, ako plačuje mojster tekom treh let za vajenece hrano in stanovanje, kakor je bilo to v dobrih starih časih običajno.

Danes pa ca. 40% vajencev v Dravski banovini ne dobiva te od nekdanj običajne odškodnine za svoje delo. To donaha učnim gospodarjem po mestih gotovo nad 10 milijonov dinarjev izrednega dobička, katerega njih tovariši na deželi niso deležni.

Kjer je stanje tako in kjer so vrh tega vajenci še otroci revnih staršev, bi se smeli pritegovati h kritiki stroškov za strokovno nadaljevalne šole preko šolarine pač mojstri, ne pa starši vajencev. — Uredba pa oprošča mojstre tozadevno še tistih dolžnosti, katere jim zakon nalaga. Iz vseh teh razlogov z uredbo tudi v pogledu načina, kako se osiguravajo materialna sredstva strokovnega šolstva, ne moremo biti zadovoljni. (Podčrtali mi.) — Po brošuri »Strokovno nadaljevalno šolstvo in vajenci v Dravski banovini«, izdala Delavska zbornica v Ljubljani.

Kdo naj prične?

Dolge in obširne kolone časopisja, posebno dnevnik, se polnijo z razlaganjem in razpravami, kako urediti družinske plače. Pisari teh člankov podajajo različne predloge: eni se ogrevajo za takozvane družinske doklade, drugi za višje dnevne plače družinskih očetov. Lepo in pravično bi bilo prvo kot drugo, samo kdo bo, ki bi to praktično izvajal. Pred nedavnim sem se razgovarjal s podjetnikom o vprašanju družinskih doklad. Na vso dokazano moralno in socialno opravičenost družinskih plač mi je ta gospod odgovoril tole:

»Jaz kot podjetnik sem vzel v službo delavca le kot neoženjenega in mu dal plačo kot samecu. Z mano ta delavec takrat ni delal nikake delovne pogodbe, da bi mu moral čez neka let plačati delo višje, ker bo imel družino. Sicer pa jaz tudi nisem vzrok, da ima sedaj delavec veliko družino. Če hočem plačo urediti po glavah družin gre moje podjetje raketom žvižgat in tudi sedanjih 150 delavcev ne bo imelo več zaslužka.« Odgovoril sem mu, da je njegova misel prav taka kot vseh onih, ki jemljejo za podlago brezobzirni svobodni zaslužek neoziraje se, da ga jim prisluzijo ljudje, ki imajo isto pravico do življenja kakor pridobitniki, ki mislijo, da so ljudje in državljani samo oni in nihče drugi.

Ta podjetnik je moj odgovor smatral za jako hudo kleveto in žaljenje osebne časti in mi zagrozil s paragrafom. Seveda sva se v tej hudi jezi brez poslovitve razšla. Menim pa, če najde ta podjetnik kak paragraf, ki govori, da smejo samo oni živeti, drugi pa v pomanjkanju umirati, sem pripravljen to kleveto popraviti. Ker pa vem, da tak paragraf ne obstoja, bom še naprej tako klevetal in z mano vsi, ki prav tako mislijo. Prepričan sem pa tudi, da je ta podjetnik

sobrat onih zemljanov, ki menijo, da se s tem svetom prežive in da na tem svetu morajo vse pojedsti in popiti, delavec pa mora biti ona ptica, ki naj tega mladiča pita.

Prav tako sem naletel v vprašanju razgovora družin in družinskih očetov pri nekem hišnem posestniku, kateri je visoko cenjen po vsej naši župniji. Moj tovariš delavec me pride prosit, naj mu posredujem za stanovanje, ker se mora izseliti radi prodaje hiše, v kateri je dosedaj stanoval.

Tovariš mi je sporočil, da ima ta ugledni hišni posestnik eno stanovanje prazno. Napotiva se k njemu. Na mojo prošnjo za stanovanje tovarišu, je bil takoj pripravljen se pogovoriti. Za stanarino zahteva za mesec naprej kar 200 Din za sobo in kuhinjo na deželi. V redu plačava in odhajava v zavešči, da imava vsaj stanovanje. Ko sva že na hodniku, pa naju pokliče služkinja nazaj, češ da je gospod nekaj pozabil. Takoj ko vstopiva, je bilo prvo stavljeno vprašanje če ima otroke. Imam štiri otroke in staro mater pri sebi, odgovarja tovariš. Na ta odgovor gospodar takoj odpove stanovanje in vrne tovarišu že plačanih 200 Din. Meni pa gospodar pravi, da tako družino ne more sprejeti. Prepričan je bil, da je brez otrok. Mirno mu odgovorim, da je to mirna in krščanska družina in da naj se ozira na čut krščanske ljubezni. Vsa moja prošnja ne pomaga, vedno ena pesem, ne maram stanovalecev z družinami. Moj zadnji odgovor do brezsrčneža pa je vedno oster, in mu stavim tole vprašanje:

Vi ste naročnik katoliškega dnevnika že 20 let. Ali ste prebirali papeževe okrožnice, ali prebirate ono socialno kolono o družinskih plačah, ali prebirate uvodne članke o beli kugi in njeni razširitvi že tudi na Slovenskem, ali ste se kot katoličan že kdaj

seznanili z delom in programom katoliške akcije. Gospod mi odgovori, da vse to pozna, toda njegov interes je ta, da velikih družin v hišo ne sprejema, češ da mu mala družina ravno toliko plača za stanovanje kot velika, in otroci mu na vrtovih delajo škodo in vpijejo okrog voglov.

Gotovo je, da so taki katoličani le takrat katoličani, ko jih ljudje gledajo, ali takrat kadar jim kaže zasesti kak boljši položaj med vernim ljudstvom, v srecu pa je navaden framason brez najmanjše krščanske zavesti in morale.

Sedaj pa nastane vprašanje: kdo bo oni, ki bo družini dal življenje? Vse pisanje o beli kugi ne bo nič zaleglo, če že katoličani sami na ta način zatirajo družine. 20 let naročnik katoliškega lista menda le zato, ker je rabil ovijalni papir in da so to ljudje vedeli, ne pa zato, da bi snov lista njega kaj učila. Vsi taki ljudje mislijo, da je vse, kar je izdal sv. oče, le za delavca in za berača siromaka.

Prav moramo dati Jugoslovanski strokovni zvezi, da je delavstvu vsak sovražnik, kdor ni izšel iz delavskega pokreta in se ni v njenih vrstah naučil socialnosti. Dokler gibanje krščansko socialističnega delavstva, združenega v JSZ, ne doseže v vsej katoliški javnosti enotnega pogleda na socialno vprašanje, toliko časa ne more biti govora o skupnem sodelovanju ljudi različnih pogledov na tako važno družabno vprašanje.

Dejansko ljubezen do družine morajo v prvi vrsti kazati katoličani; ljubezen do bližnjega je ljubezen do družin. Ne pobeljenih volkov, marveč pravih mož, pravih apostolov si mora cerkev pridobiti, odstraniti pa vso gnilobo smradu, pa se bode vrnilo pravo cerkveno občestvo. To pa je gibanje JSZ in njenega članstva. To misel bomo podkrepili ob jubileju 40-letnice krščanskega delavskega gibanja na Slovenskem.

Živilski delavci

Slov. Bistrica. V zadnji številki našega glasila Del. Pravice smo objavili, da se bo vršil ustanovni občni zbor skupine dne 29. aprila, isti pa se vsled tehničnih zaprek ni vršil. Zato sporočamo vsem članom tovarne bučnega olja, kakor tudi delavcem v kamnolomu, da se bo vršil ustanovni občni zbor v nedeljo dne 6. maja ob 8 v gostilni Rasteiger. Udeležba je za vse člane obvezna.

Glede ureditve 8urnega delavnika in plač v tovarni bučnega olja se je vršil sestanek tukajšnjega delavstva dne 25. aprila. Sestanek je sklical podjetnik z ozirom na kolektivno pogodbo, katero smo vložili po ekspozituri JSZ v Mariboru. Kolektivna pogodba določa samo zakonite določbe, kakor tudi 8urnik, in določila glede raznih kategorij delavstva in mezde za posamezne kategorije. Podjetnik je bil sam navzoč, vendar pa ga je še na sestanku zastopal dr. Pučnik. Delavstvo se je odločilo postavilo v boj za svoje pravice. Nekateri, ki so pri mezdah težje prizadeti, so izjavili, da sploh po takšnih pogojih ne gredo na delo. Prišlo je do sporazuma glede osemurnika in deloma tudi pri plačah. Prizadeti so samo še nekateri in upamo, da bomo tudi tam uspeli in se sporazumeli. Delavstvo tudi vztraja pri izjavi podjetnika, da, ko bo ugodnejši izvoz olja in začne obrat redno delovati, da se bodo mezde popravile v prid delavstva. Borba je sicer trda, pa ne bomo popustili od naših zakonitih pravic in upravičenih zahtev, ki so itak minimalne. Škoda, da ekspozitura ni mogla poslati nikogar na ta pogajanja, ki bi pri pogajanjih lažje nastopal in zavračal nekatera izvajanja podjetnika.

Ob tej priliki pa kličemo naše tovariše iz nam sorodnih tovarn olja v Framu, da tudi oni polagajo več važnosti na delavsko zakonodajo, posebno pa zakon o zaščiti delavstva § 3., 6., 8. in 10., da tudi vi zahtevate od vaših podjetij zakoniti delaven čas in temu primerne mezde. Čudimo pa se temu, da spadajo ti delavci k socialistom, ki vendar trdijo, da so samo njihove organizacije prave de-

† Nadškoj dr. František Kordač

Dne 26. aprila t. l. je umrl v bolnišnici usmiljenih bratov v Pragi bivši praški nadškoj dr. František Kordač. Pri nas smo ga le malo poznali. Pozorni smo postali na njega, ko je javno in s tako jasnostjo, kakršne do takrat še nismo slišali od visokih cerkvenih osebnosti, obsodil kapitalizem in pokazal vso njegovo nemarnost. Ze škof Ketteler je dal velik nauk katoličanom, ko je rekel: »Paziti moramo na znamenja časa. Sredstvo proti viharjem časa ni v tem, če zamolčimo znamenja, ampak v jasnem spoznanju teh znamenj.«

Nadškoj Kordač je ta nauk potrdil. Brez strahu pred posledicami je ugotovil, da je kapitalizem vzrok sedanjega propada in razkroja. Kapitalizem pomeni siromaštvo množic, kapitalizem pomeni prilizitev sadov človeškega duha, tehniških iznajdb in vede, kapitalizem pomeni zaslužjenje človeka. Pravi ekonomski zakon je: »Človek bodi gospodar in ne suženj!«

Ves svet je prisluhnil, vsi resnični kristjani so se oddahnili. Začeli so se zanimati, kdo je ta, ki tako govori. Zvedeli so, da je to praški nadškoj, mož z veliko izobrazbo in socialno naobrazbo,

osebno skromen, svetniško pobožen, kot škof pa lev. Hodil je natanko po stopnjah Učenika. Skofovsko stolico je zasedel leta 1919. Nemci so si lastili pravico do nadškofa v Pragi. Zato niso zaupali Čehu. Ko so pa spoznali veliko apostolsko dušo novega nadškofa, so ga vzljubili in mu bili iskreno vdani. Ljubezen rodi le ljubezen. Pokojni nadškoj je bil v prvi vrsti katoličan. Zato ni odobraval političnega katoličizma pod vodstvom mnsr. Šrameka. Bil je za enoten nastop vseh katoličanov, dočim se je Šramek prevelikokrat zaletel v nacionalni šovinizem.

Svojim duhovnikom je bil oče, zlasti mu je bil na srcu duhovniški naraščaj. Zgradil je moderno bogoslovno. Naložil si je veliko breme.

Pokojni nadškoj Kordač je bil velik kot duhovnik in kot človek. Zato je moral deliti usodo vseh velikih duhov. Češkoslovaški narod je prepozno spoznal, da je napravil veliko napako, ko ni branil enega svojih najboljših in največjih sinov.

Naj bi duh tega škofa oživil zlasti med Slovani, da bomo mogli obstati v odločilni uri. Kajti doba je zrela za velike in svetovne dogodke.

lavske, in so vendar nevzdržne razmere v teh obratih. Zato, sodrugi, več proletarske zavednosti bo treba tudi v podeželske obrate in več dela, ker le na ta način bodo organizacije odpravile marsikatero nezakonito zlo. Tovariši iz Frama, na svidenje v JSZ!

Kovinarji

Javornik. Minulo soboto je bila zaključena pri K. I. D. kolektivna pogodba. Za obrat Javornik je bilo še nekaj spornih točk, ki pa so bile za delavstvo ugodno rešene. Z mirno vestjo lahko trdimo, da smo od vsega, kar smo zahtevali, dosegli 75%. Tovariši! Borba za kolektivno pogodbo je končana, vendar tudi sedaj ne smemo držati križem rok, treba je, da budno zasledujemo vse dogodke, ki gredo mimo nas.

Oblačilno delavstvo

Škofja Loka. Kakor je bilo že javljeno, da priredi naša skupina skupni majniški izlet v nedeljo, dne 6. maja, sporočamo vsemu članstvu, da smo zaradi tehničnih zaprek morali izlet preložiti na dan praznika Vnebohoda 10. maja. Zbrali se bomo v »Zvezdi«. Odhod točno ob 5 zjutraj. Tovariši iz Stare Loke, Veštra, Trnja in bližine se nam pridružijo pred »Bergantom«. Hrano za ta dan naj bi vsak vzel s seboj. V slučaju slabega vremena se izlet preloži na prihodnjo nedeljo.

Domžale. Naš redni mesečni sestanek se bo vršil v nedeljo dne 13. maja ob pol 10 dopoldne v društveni dvorani v Grobljah. Udeležba za vse člane dolžnost!

Kemični delavci

Ljubljana. Članstvo skupine JSZ Ljubljana, zaposleno v tovarni Zmaj, priredi v nedeljo 6. maja skupni izlet na Sv. Katarino. Ljubljanci se zberemo pred šolo v Zg. Siški, in sicer ob 8 zjutraj, ostali pa na Dobrovi pred »Mlinom« tudi ob 8 zjutraj. Skupaj pridemo na Toškovo čelu ob 9. — Hrano naj si po možnosti vzame vsak s seboj. Tega izleta se udeležite vsi člani in članice. Odbor.

Delavsko združništvo

Koroška Bela. V nedeljo 29. aprila t. l. ob 8 zvečer se je vršil združni sestanek naše zadrage. Namen sestanka je bil, da si člani med seboj povedo vsak svoje mnenje. Član nadzorstva, g. župnik, je v svojem govoru poudarjal, da naj se vsi združniki držijo gesla: »Svoji k svojim«. Opaža se, da marsikdo, ki je dolžan, da se to geslo uveljavi, ne stori svoje dolžnosti. Ni dosti, da si samo član zadrage, temveč dolžnost nas vseh je, da vse, kar rabimo, kupimo v svoji zadrugi. Pri vsakem delu je začetek težak, tudi kaka nerednost se primeri, slišijo se gotove pritožbe, vedeti pa moramo, da to ni na mestu, da lastni člani trosijo to okrog, kjer prav za prav ni mesto za to. Dolžnost nas vseh je, da gradimo skupno to, kar smo sami začeteli. In uspeh nam je zagotovljen. Oglasilo se jih je še več k besedi z raznimi stvarnimi vprašanji. Prav bi bilo, da bi gospodinje, katerih je bilo precej na sestanku, povedale tu svoje mnenje. Udeležba je bila precejšnja, vendar smo pogrešali zadrugarjev iz Javornika. Potrebni bi bili taki sestanki večkrat.

Huda jama. V nedeljo 29. aprila sta bila pri nas občna zbora dveh zadrug, in sicer »Delavske posojilnice« in »Nabavne in prodajne zadrage«. Iz računskega zaključka Del. posojilnice za 4. upravno leto je razvidno, da je ista izplačala svojim vlagateljem 15% vlog, kar je vsekakor važno za današnje čase, ko nekatere posojilnice ne morejo izplačati niti 5%. — Druga gori navedena zadruga pa obstoja samo 5 mesecev, vendar je v tem času pokazala, da so imeli tisti, ki so jo ustanovili, prav. — Zanimivo pri vsem pa je to, da obe zadrugi vodijo izključno preprosti ljudje brez vsake pomoči od strani inteligence. Mislimo, da bi se takole dalo delati še marsikje, toda treba bi bilo pridružiti k velikim besedam še večjih dejanj.

Delavska kultura

Strokovno nadaljevalno šolstvo in vajenci v Dravski banovini.

Pod tem naslovom je ljubljanska Delavska zbornica izdala lično brošuro, ki v člankih in statističnih podatkih nazorno prikazuje to, pri nas precej zanemarjeno vprašanje. Ugotoviti moramo, da se pri nas za ta, tako važen problem, vse premalo zanimamo. Brošura bo k boljšemu poznanju razmer našega obrtnega šolstva dobro služila. Voditelji krajevnih strok. organizacij, naj tudi temu vprašanju posveti vso pažnjo. Sodelovanje s starši in s strok. organizacijami, bi našemu mlademu obrt. naraščaju gotovo ne bilo brez koristi. V našem listu bomo to vprašanje v kolikor nam bo dopuščal prostor obravnavali.

Iz centrale

Pohitite z razprodajo »Priročnika« — Zbran denar čimprej pošljite, ker moramo poravnati račun v tiskarni. Ko bo to, kar ste dobili, razprodano, zopet naročite.

Jug. slovenska zveza.

Z ozirom na okrožnico uprave »Delavske Pravice« z dne 7. aprila 1934 naprošamo vse skupine in zveze, da najkasneje do 10. maja t. l. pošljejo nabrane inserate za jubilejno številko »Delavske Pravice«.

Uprava.

Soc. gospodarske zanimivosti

Čevljar je v starem Rimu rabil za izdelavo enega para čevljev pet in pol dni. Tako je 7200 rimskih čevljarjev izdelalo v pet in pol dneh 7200 čevljev. Isto število delavcev producira danes v eni izmed modernih tovarn za čevlje, v pet in pol dneh 595 tisoč parov čevljev.

Pri vsej tej ogromni produkciji pa imamo milijone ljudi, ki so brez vsake obutve.

Urejuje in za uredništvo odgovarja: Peter Lombardo. — Za Jugoslovansko tiskarno: K. Čeč. — Izdaja za konzorcij »Delavske Pravice«; Srečko Žumer.